

Johan Kvarnström sd ym.

Lakialoite laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain muuttamisesta

Eduskunnalle

ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Lakialoite koskee sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain muuttamista siten, että HUS-yhtymän hallituksessa toimivilta Helsingin yliopiston edustajilta evätään äänioikeus palveluverkkoasioissa, koska Helsingin yliopisto ei ole toimielin, jonka johto tai ylin päättävä elin valitaan yleisillä vaaleilla.

PERUSTELUT

Tällä hetkellä HUS-yhtymän hallituksessa on kaksi Helsingin yliopiston edustajaa. He ovat hallituksen täysjäseniä, joilla on samat velvollisuudet ja valtuudet kuin muillakin jäsenillä. Tämän mukaisesti he voivat äänestää muun muassa palveluverkkoasioissa, vaikka yliopiston johtoa ei ole valittu yleisillä vaaleilla, mikä poikkeaa Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin ylimmän päättävän johdon valintatavasta.

HUS-yhtymä on perustettu Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin välisellä sopimuksella, jolloin olisi luontevaa, että näiden alueiden ja Helsingin kaupungin edustajat nimeäisivät kaikki yhtymän hallituksen täysivaltaiset edustajat. Helsingin yliopisto voisi edelleen nimitä edustajia, joilla olisi täysi läsnäolo- ja puheoikeus mutta vain rajoitettu äänioikeus.

Nykyisen lain henki on ristiriidassa sen kanssa, että Helsingin yliopiston edustajat käyttävät HUS-yhtymän hallituksessa huomattavaa tosiasiallista poliittista valtaa. Yliopiston edustajien roolista säädetään vain niukasti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetussa laissa. Lain 13 §:n mukaan "HUS-yhtymä perustetaan Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin välisellä sopimuksella (perussopimus)", ja myöhemmin samassa pykälässä säädetään, että perussopimuksessa "sovitaan Helsingin yliopiston osallistumisesta 7 §:ssä tarkoitetun yliopistollisen sairaalan hallinnointiin". Käytännössä yliopiston edustajilla on paljon tätä laajemmat osallistumismahdollisuudet HUS-yhtymän hallituksessa. Heillä on ollut vuonna 2024 äänioikeus päätettäessä esimerkiksi Lohjan sairaalan synnytysosaston sulkemisesta.

Lakialoite LA 34/2024 vp

Helsingin yliopiston edustajat olivat täysivaltaisia HUSin hallitusjäseniä jo ennen sote-uudistusta. Esimerkiksi yliopiston edustajat äänestivät HUSin hallituksessa vuonna 2009 Tammisaaren sairaalan synnytysosaston sulkemisen puolesta, ja päätös tehtiin mahdollisimman pienellä marginaalilla tasaisen äänestyksen jälkeen. Tämän lakialoitteen tavoitteena on, että kansalaisille erittäin tärkeistä ja heitä suoraan koskevista asioista päättäisivät kansan valitsevat edustajat. Lainsäädäntövallan, eduskunnan, pitäisi selkeästi vahvistaa tätä demokratiaperiaatetta. Kyse ei ole sen arvioimisesta, miten yliopiston edustajat ovat toimineet yhtymän hallituksessa, tai palveluverkkoa koskevista näkökannoista vaan periaatteesta, jonka mukaan yliopiston edustajilla ei tule olla päätösvaltaa tärkeissä palveluverkkoasioissa, kun yliopistot eivät kuulu yleisten vaalien piiriin. Olisi luonnollista, että HUS-yhtymän hallituksen poliittiset voimasuhteet heijastaisivat vaalien tulosta eikä Helsingin yliopistolla olisi siihen osuutta.

Laissa säädettyjen HUS-yhtymän tehtävien kannalta on kuitenkin tärkeää, että yhtymän hallituksessa kuullaan Helsingin yliopistoa. Se hyödyttää kaikkia. Sitä vastoin on demokratian perusperiaatteiden vastaista, että todellinen poliittinen valta näin tärkeissä asioissa kuuluu muille kuin suoraan vaaleilla valituille henkilöille tai sellaisten elinten edustajille, joiden ylin päättävä elin valitaan yleisillä vaaleilla.

Vuoden 2022 aluevaaleissa äänestysprosentti oli alhainen, vain 47,7 prosenttia, vaikka sosiaali- ja terveysasiat ovat useiden tutkimusten mukaan ihmisille erittäin tärkeitä. Uudenmaan asukkaat saattavat pitää äänestämistä aluevaaleissa tarpeettomana, jos heidän valitsemansa edustajat ovat Uudellamaalla Helsingin yliopistoa vähäisemmin edustettuina esimerkiksi sairaaloiden päivystyksistä päättävässä toimielimessä.

Nykyisen HUS-yhtymän hallituksen toimikausi ulottuu 31.5.2025 saakka. Tämän vuoksi tässä esityksessä ehdotetaan, että tämä lakimuutos tulisi voimaan 1.6.2025 siten, että uusi hallitus tulisi lakimuutoksen piiriin seuraavien kunta- ja aluevaalien jälkeen.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) 14 §:n otsikko sekä
lisätään 14 §:ään uusi 2 momentti ja lakiin uusi 16 a § seuraavasti:.

Lakialoite LA 34/2024 vp

14 §

Päätösvaltaa käyttävät toimielimet

Yhtymävaltuuston tai yhtymäkokouksen lisäksi HUS-yhtymässä on oltava yhtymähallitus, joka vastaa hyvinvointialueen hallinnosta ja taloudenpidosta, yhtymävaltuuston tai yhtymäkokouksen päätösten valmistelusta, täytäntöönpanosta ja laillisuuden valvonnasta sekä muista sille yhtymäsopimuksessa määrättyistä tehtävistä.

4 luku

HUS-yhtymä

16 a §

Yhtymähallitus

Yhtymähallituksen jäsenten lukumäärästä määrätään perussopimuksessa. Kukin Uudenmaan hyvinvointialue ja Helsingin kaupunki nimeävät ehdokkaita yhtymähallitukseen niiden peruspääomaosuuksien tai asukaslukujen suhteessa siten kuin perussopimuksessa tarkemmin sovitaan. Lisäksi yhtymähallitukseen valitaan perussopimuksessa sovittava määrä jäseniä Helsingin yliopiston ehdotuksesta.

Ellei yhtymäsopimuksessa nimenomaisesti toisin sovita, Helsingin yliopiston ehdotuksesta nimitettyjen jäsenten äänivaltaa on rajoitettu siten, että heillä ei ole yhtymähallituksen kokouksessa äänioikeutta käsiteltäessä yhtymän yksittäisten toimipisteiden perustamista, lakkauttamista tai niiden palveluvalikoiman muuttamista.

Vaalikelpoisuudesta yhtymähallitukseen säädetään hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 81 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2025.

Helsingissä 10.10.2024

Johan Kvarnström sd
Helena Marttila sd